

मैत्रावरुणर्वसिष्ठः। इन्द्रः, ७ इन्द्राबृहस्पती। त्रिष्टुप्।

अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशुं जुहोतन वृषभाय क्षितीनाम्।

गौराद्वेदीयाँ अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद्याति सुतसोममिच्छन् ॥ ७.०९८.०१

अध्वर्यवः- ध्वरविरोधकर्मकामाः। सर्वभूतहितकर्मकामाः। अरुणम्- रोचमानम्। दुग्धम्- निष्पन्नम्। अंशुम्- रसम्। क्षितीनां वृषभाय- देवश्रेष्ठाय। जुहोतन- समर्पयत। गौरात्- तृष्णायुक्तकृष्णमृगादपि। वेदीयान्- रसमूल्यवित्। इन्द्रः। सुतसोमम्- निष्पन्नरसम्। इच्छन्- कामयमानः। विश्वाहा- प्रतिदिनम्। अवपानम्- रसं प्रति। याति- गच्छति ॥१॥

यदधिषे प्रदिवि चार्वन्नं दिवेदिवे पीतिमिदस्य वक्षि।

उत हृदोत मनसा जुषाण उशन्निन्द्र प्रस्थितान्याहि सोमान् ॥ ७.०९८.०२

प्रदिवि- पूर्वस्मिन् दिने। चारु- कल्याणम्। अन्नम्- सोमं रसम्। दधिषे- आधारयः। अस्य- एतस्य रसस्य। पीतिम्- अनुभूतिम्। दिवेदिवे- अद्यापि प्रतिदिनम्। वक्षि- कामयसे। उत- अपि च। हृदा- हृदयेन। उत- अपि च। मनसा- चित्तेन। जुषाणः- प्रीयमाणः। उशन्- अभिलषन्। इन्द्र। प्रस्थितान्- भवदर्थं प्रस्थितान्। सोमान्- रसान्। पाहि- अनुभव ॥२॥

जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ प्र ते माता महिमानमुवाच।

एन्द्रं प्रप्राथोर्वशन्तरिक्षं युधा देवेभ्यो वरिवश्चकर्थ ॥ ७.०९८.०३

जज्ञानः- जात एव। सोमम्- रसम्। सहसे- शक्त्यै। पपाथ- अनुभूतवान्। ते- तव। माता- जननी अदितिः। महिमानम्- त्वन्माहात्म्यम्। प्र उवाच- प्रकर्षेणावदत्। इन्द्र। उरु- विस्तीर्णम्। अन्तरिक्षम्। आ पप्राथ- आपूरितवानसि। युधा- युद्धेन। देवेभ्यः। वरिवः- श्रेष्ठम्। चकर्थ- अकरोः ॥३॥

यद्योधया॑ मह॒तो मन्य॑मानान्साक्षाम॒ तान्बाहु॑भिः शाश॑दानान्।

यद्वा नृभिर्वृतं॑ इन्द्राभियु॒ध्यास्तं॑ त्वया॒जिं सौश्र॑वसं जयेम ॥ ७.०९८.०४

यत्- यदा । महतः मन्यमानान्- अभिमानवतः । योधयाः- अस्माभिर्योधयेः । तदा । तान् ।
बाहुभिः- भुजैः । शाशदानान्- हिंसकान् । सक्षाम- सहेम । यत्- यदि । वा । इन्द्र । नृभिः-
मरुद्भिः । वृतः । अभियुध्याः । तम् । आजिम्- युद्धम् । सौश्रवसम्-
अतीन्द्रियश्रवणोपलक्षितानुभूतिसाधकम् । त्वया । जयेम ॥४॥

प्रेन्द्र॑स्य वोचं प्रथ॒मा कृ॒तानि॑ प्र नूत॒ना म॒घवा॒ या च॒कारं॑ ।

यदे॒ददे॒वीर॑सहिष्ठ मा॒या अथा॑भवत्केवलः॒ सोमो॑ अस्य ॥ ७.०९८.०५

इन्द्रस्य । प्रथमा- पुराणानि । कृतानि । या- यानि । मघवा- इन्द्रः । नूतना- नूतनानि । प्र-
प्रकर्षेण । चकार- अकरोत् । तानि । प्र वोचम्- प्रवदामि । यदा । अदेवीः मायाः- मिथ्यान्धकारान् ।
असहिष्ठ- अभ्यभवत् । अथ- तदा । अस्य- एतस्य । केवलः सोमः- रस एक एव । अभवत्- जये
बभूव ॥५॥

तवे॒दं वि॒श्वम॒भितः॑ प॒शव्यं॑ यत्प॒श्यसि॑ चक्ष॒सा सूर्य॑स्य ।

गवा॑मसि गोपतिरेकं॒ इन्द्र॑ भक्षीमहि॒ ते प्र॒यत॑स्य वस्वः ॥ ७.०९८.०६

यत्- यदा । सूर्यस्य- सवितुः । चक्षसा- तेजसा । पश्यसि- प्रकाशयसि । तदा । तव- ते । इदम्-
एतत् । विश्वम्- सर्वम् । अभितः । पशव्यम्- दर्शनम् । पश्यतीति पशुरिति यास्कः । इन्द्र । एकः ।
गवां गोपतिः- चिद्रश्मिपालकः । असि- भवसि । ते- तव । प्रयतस्य- नियतम् । वस्वः- धनम् ।
भक्षीमहि- भजेमहि ॥६॥

बृह॑स्पते युवमिन्द्रश्च॒ वस्वो॑ दि॒व्यस्यै॑शाथे उ॒त पा॒र्थिव॑स्य ।

ध॒त्तं र॒यिं स्तु॒वते॑ की॒रये॑ चिद्यु॒यं पा॑त स्व॒स्तिभिः॑ सदा॒ नः ॥ ७.०९८.०७

पूर्वं व्याख्यातम् (७.०९७.१०) ॥७॥

Dr. Rangaraj

WEBOLIM